

Till: Socialdepartementen
Diarienummer: S2022/00436
Remissyttrande från: Sveriges Kvinnoorganisationer
Datum och ort: 2022-06-18, Stockholm

Remissvar: Träffsäkert BUMS (SOU 2021:101)

Sammanfattning

Sammanfattning av utredningens förslag samt Sveriges Kvinnoorganisationers ställningstagande i korthet

Utredningen är indelad i två volymer. Den första volymen lämnar förslag om hur bostadsbidraget och underhållsstödet ska beräknas för att bli mer träffsäkra och minska risken för skuldsättning. I den andra volymen föreslår utredningen att ersätta dagens system med underhållsstöd, bostadsbidrag och flerbarnstillägg i barnbidraget med ett nytt system som utgörs av en statlig underhållsreglering och ett samlat bidrag kallat bofast.

Volym 1

Regelverket för bostadsbidrag och underhållsstöd leder enligt utredningen till betydande problem med skuldsättning. I bostadsbidragets fall beror det i första hand på att bidraget betalas ut som preliminärt bidrag baserat på inkomsterna under det kalenderår som bidraget betalas ut. Underhållsstödet beräknas i stället utifrån två år gamla inkomstuppgifter, vilket kan leda till skuldsättning om den som ska betala stödet fått minskade inkomster under perioden.

Sättet att beräkna bostadsbidragets storlek och betalningsbeloppet i underhållsstödet är också ett träffsäkerhetsproblem. Den som har mycket låga inkomster i början av ett år men höga inkomster senare under året kan sakna rätt till bostadsbidrag trots att behovet av ekonomiskt tillskott är stort i början av året. Många som har rätt till bostadsbidrag söker inte heller bidrag av rädsla för att bli återbetalningsskyldiga. Utredningen föreslår att bidragsgrundande inkomsten i bostadsbidraget och den betalningsgrundande inkomsten i underhållsstödet som huvudregel baseras på aktuella historiska inkomster som hämtas från uppgifter ur arbetsgivardeklarationerna när det är möjligt. Det skulle enligt utredningen både minska skuldsättningen och öka träffsäkerheten för såväl bostadsbidraget som underhållsstödet.

- Sveriges Kvinnoorganisationer tillstyrker utredningens förslag att inkomstunderlaget som huvudregel ska utgöras av inkomster under en ramtid på tolv månader.

- Sveriges Kvinnoorganisationer tillstyrker utredningens förslag att ge Försäkringskassan ett uppdrag att genomföra insatser för att fler hushåll ska ansöka.
- Sveriges Kvinnoorganisationer avstyrker förslaget att finansiera reformen genom att avskaffa flerbarnstillägget för barn 2.

Volym 2

I den andra volymen föreslår utredningen att ersätta dagens system med underhållsstöd, bostadsbidrag och flerbarnstillägg i barnbidraget med ett nytt system som utgörs av en statlig underhållsreglering och ett samlat bidrag kallat bofast som ersätter dagens bostadsbidrag som ska innefatta bidrag till barnkostnader, hushållens bostadskostnader samt ett särskilt bidrag till särlevande boföräldrar. Förslaget innebär att flerbarnstillägget för barn 2 och 3 tas bort och ersätts av det nya bidraget för barnkostnader och att delar av underhållsstödet i stället ges inom ramen för den nya bidragsformen bofast i form av ett bidrag till särlevande. En effekt av förslaget blir att en större del av bidraget blir behovsprövat jämfört med idag. Utredningens beräkningar visar bland annat att boföräldrar som med dagens system får underhållsstöd får ett marginellt högre belopp med förslaget. Andelen barn i hushåll med låg ekonomisk standard beräknas minska med knappt en procent.

- Sveriges kvinnoorganisationer avstyrker förslag om att ta bort flerbarnstillägget för barn 2 och 3 samt att övergå till statlig underhållsreglering och bofast. Förslaget har inte analyserats tillräckligt utifrån hur det påverkar kvinnor och barn som utsätts för mäns våld. Vi bedömer att det finns risk för att förslaget gör det svårare för våldsutsatta kvinnor och barn att få den ekonomiska stöd de har rätt till.

Sveriges Kvinnoorganisationers kommentarer till förslagen

Den ekonomiska utsattheten bland barnfamiljer och särskilt ensamstående mammor måste stärkas avsevärt

I utredningens inledning konstateras att barnhushållens relativa ekonomiska standard försämrats avsevärt och att andelen med relativ låg ekonomisk standard har ökat mer för hushåll med barn än för andra. Här vill vi också tillägga att ensamstående mammor är en särskilt utsatt grupp. Sedan början på 90-talet har andelen ensamstående mammor med låg ekonomisk standard ökat från 12 till 38 procent.

Utredaren framhäver att den ekonomiska familjepolitikens förmåga att förbättra den ekonomiska standarden för barn som utan stöd saknar ekonomiska förutsättningar att ha en god levnadsstandard har minskat betydligt. Det faktum att förslagen inte sammantaget får leda till ökade kostnader för staten (eller kommunerna) samtidigt som särskilt fokus ska läggas på marginaleffekter och hur incitamenten att arbeta kan förbättras, gör att det enligt utredningen inte varit möjligt att lämna så långtgående förslag som ansetts vara nödvändigt för att komma till rätta med de allvarliga problem som enligt denna

framkommit. Vi beklagar detta och menar att en ny utredning med ett friare uppdrag och med ett särskilt fokus på att förbättra ensamstående mammors ekonomi bör tillsättas.

Vi efterfrågar även en större genomlysning av bostadspolitiken utifrån ett jämställdhetsperspektiv. I en annan utredning ute på remiss är presenteras ett förslag till ett nytt startlån för förstagångsköpare på bostadsmarknaden. Detta beräknas tillfalla män i högre grad då de har högre inkomst och därmed kvalificerar för lånet i högre utsträckning. I ytterligare en utredning ute på remiss, om en socialt hållbar bostadsförsörjning, konstateras att barnfamiljer med svag köpkraft har särskilt svårt att få sina behov tillgodosedda på bostadsmarknaden. Dessa är i hög utsträckning ensamstående kvinnor med barn. Äldre kvinnor med låg pension är en annan grupp som i allt större utsträckning drabbas av det som kallas för strukturell hemlöshet. Även kvinnor som utsatts för mäns våld är en mycket utsatt grupp vad gäller tillgång till ändamålsenliga bostäder. Den fragmenterade bostadspolitiken bidrar till en bristande förståelse för kvinnors villkor på bostadsmarknaden och sämre förutsättningar att tillgodose behovet av en god bostad. Vi efterlyser därför en sammanhållen bostadspolitik med förmågan att trygga utsatta kvinnors rätt till en god bostad.

Kommentarer volym 1

Underhållsstödet och bostadsbidraget är två stöd som är avgörande för personer med små ekonomiska marginaler. Att stödet är tillräckligt samt att det är enkelt att söka och få beviljat utan att riskera återbetalning och skuldsättning är avgörande för många familjers ekonomiska trygghet, inte minst ensamstående mammor och deras barn. Att systemen fungerar som avsett är också helt avgörande för att kvinnor och barn som är offer för mäns våld ska ha möjlighet att lämna sin föröväre. Vi välkomnar utifrån detta regeländringar som gör det enklare att söka och beviljas bostadsbidraget utan att riskera framtida skuldsättning. Vi ser även fördelar med att underhållsstödet kan beräknas utifrån ett mer korrekt underlag för att varken under- eller överskatta den betalningsskyldiges förmåga.

Sveriges Kvinnoorganisationer tillstyrker utredningens förslag att inkomstunderlaget som huvudregel ska utgöras av inkomster under en ramtid på tolv månader

Sveriges Kvinnoorganisationer tillstyrker förslaget att beräkningen av inkomstunderlaget görs på inkomsterna under de tolv månader som föregår månaden innan den månad bostadsbidraget och underhållsstödet betalas (ramtiden). Vi delar utredningens bild av att detta kommer leda till såväl lägre skuldsättning som högre träffsäkerhet.

Sveriges Kvinnoorganisationer tillstyrker utredningens förslag att ge Försäkringskassan ett uppdrag att genomföra insatser för att fler hushåll ska ansöka

Sveriges Kvinnoorganisationer tillstyrker förslaget att ge Försäkringskassan i uppdrag att i samband med införandet av månadsuppgifter genomföra insatser för att få fler hushåll att ansöka. Vi delar bilden att dessa insatser på bästa sätt bör riktas mot de hushåll där bostadsbidraget påtagligt skulle förbättra den ekonomiska standarden.

Sveriges Kvinnoorganisationer avstyrker förslaget att finansiera reformen genom att avskaffa flerbarnstillägget för barn två

Utredaren har av direktivet varit bunden att endast lägga kostnadsneutrala förslag. Som ett sätt att finansiera ökade kostnader när fler, berättigade mottagare, söker och får del av bostadsbidraget föreslås att flerbarnstillägget för barn 2 tas bort. Som nämns inledningsvis beklagar vi att utredningens direktiv inte möjliggör att lämna förslag som på nödvändigt sätt ökar levnadsstandard för barnfamiljer med låga inkomster, inte minst ensamstående mammor.

De förändringar som beskrivs ovan syftar till att de personer som har ett behov av, och en laglig rätt till, ekonomiskt stöd i form av bostadsbidrag ska få del av detta utan att riskera skuldsättning. Att de kostnader som uppstår till följd av att staten fördelar sina bidrag på ett mer rättssäkert och ändamålsenligt sätt ska bäras av barnfamiljerna själva genom att flerbarnstillägget för barn två tas bort är inte rimligt. Vi anser att lagstiftaren bör genomföra beskrivna förändringar utan att ta bort flerbarnstillägget och i stället söka finansiering på annat håll som inte drabbar ekonomiskt utsatta familjer, där en stor del av dem som drabbas hårdast är kvinnor och barn.

Kommentarer volym 2

Sveriges kvinnoorganisationer avstyrker förslag om att ta bort flerbarnstillägget för barn 2 och 3 samt statlig underhållsreglering och bofast

Sveriges kvinnoorganisationer avstyrker förslag om att ta bort flerbarnstillägget för barn 2 och 3 samt statlig underhållsreglering och bofast. Effekterna för våldsutsatta kvinnor och barn är inte tillräckligt utredda, samtidigt som det finns en överhängande risk att situationen för just dessa kvinnor och barn kan försämrats med förslagen. Vi ser att det finns risker med att sänka underhållsstödet och ta bort flerbarnstillägget till förmån för ett behovsprövat särlevandetillägg. Boföräldrar med underhållsstöd (vilket till stor majoritet består av ensamstående mammor) skulle i genomsnitt få ett marginellt högre sammanlagt belopp genom utredningens förslag. Men risken är samtidig påtaglig att övergången från generella bidrag till behovsprövade gör att färre söker och beviljas bidraget. Precis som angetts i utredningens första volym kan behovsprövade bidrag upplevas som krångliga att söka och det kan finnas rädsla för att bli återbetalningsskyldig. Kvinnor som får underhållsstöd är en grupp som i betydande grad är utsatta för mäns våld. I utredningen beskrivs kort de undantag som finns i nuvarande system där personer med särskilda skäl, däribland våldsutsatta, kan få sitt underhållsstöd via Försäkringskassan i stället för från den betalningsskyldige våldsutövaren. Det är dock oklart huruvida detta undantag också innebär att samma grupp kan undantas de nya reglerna som presenteras i denna utredning. Om gruppen ska undantas kvarstår fortfarande problemet att många våldsutsatta av rädsla aldrig berättar om sin utsatthet och därmed inte kan åberopa särskilda skäl. Kvarstår gör också problematiken att även grupper som inte omfattas av särskilda skäl men som är i en ekonomiskt utsatt situation och har ett berättigat behov av stöden får svårare att ta del av dessa när de behovsprövas.

Vi anser också att utredningens betoning på att mer bör göras för att förmå föräldrar att komma överens om underhållsstödet är oroande. Tiden efter en separation där pappan i relationen utsatt mamman för våld innebär ofta stora risker för mamma och barn och våldet kan ofta fortsätta både genom fysiskt, psykiskt och ekonomiskt våld. Underhållsstöd är ett sådant exempel där mannen skulle kunna göra sitt yttersta för att försvåra kvinnans situation. Att komma överens om underhållsstöd med den andra föräldern som i dessa fall är våldsutövare och förövare innebär allvarlig psykisk stress och kan också innebära stora risker för kvinnan. För ytterligare beskrivning av konsekvenserna för kvinnor och barn som utsätts för mäns våld hänvisar vi till våra medlemsorganisationers ROKS och Unizons remissvar.

Vi vill slutligen understryka att utredningen berör en mängd viktiga frågeställningar och lämnar flera bra förslag, såsom höjt tak och höjt golv i bostadsbidraget, men att begränsningar i direktivet bidragit till att förslagen inte leder till önskvärda effekter samtidigt som riskerna de medför inte är tillräckligt väl analyserade. Vi önskar att frågan om hur barnfamiljer, inte minst ensamstående mammor med barn, ska få en skälig levnadsstandard som möjliggör att leva ett fritt och självständigt liv.

Clara Berglund generalsekreterare, Sveriges Kvinnoorganisationer

Jenny Andersson, sakkunnig arbetsmarknad och socialförsäkringar,
Sveriges Kvinnoorganisationer